

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2025-2026 нчы уку елы)

11 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жәмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләрнең санын билгеләгез. (2 балл)

Аю кыш буге йоклый, “йокым туйды” дими. (Мәкаль)

а) 2

ә) 3

б) 4

в) 5

2. Жәмләдәге кече тел ассимиляциясе күзәтелгән сүзгә билгеләгез. (2 балл)

Урманга утын ташылмый, коега су салынмый. (Мәкаль)

а) урманга

ә) ташылмый

б) коега

в) салынмый

3. Фразеологизмның синонимын билгеләгез. (2 балл)

күздә тоту

а) телдә тоту

ә) уйда тоту

б) колакта тоту

в) каршыда тоту

4. Архаизмны билгеләгез. (2 балл)

а) фейк

ә) редукция

б) алпавыт

в) сәгадәт

5. Мәгънәлә кисәкләргә дөрес бүленгән сүзгә билгеләгез. (2 балл)

а) эшлә-мә-дек

ә) эшлә-мә-де-к

б) эш-лә-мә-де-к

в) эш-лә-мә-дек

6. Күләм-чама рәвешен билгеләгез. (2 балл)

а) тиз

ә) шактый

б) салмак

в) бушка

7. Жөмлэдәге фигыльләрнең төркемчәләре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бүре баласын тотарга өйрәтсә, сарык баласын качарга өйрәтә. (Мәкаль)

- а) инфинитив, хикәя фигыль, инфинитив, хикәя фигыль
- ә) хәл фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, боерык фигыль
- б) инфинитив, шарт фигыль, инфинитив, хикәя фигыль**
- в) хәл фигыль, шарт фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль

8. Сүзтемәнең төрән билгеләгез. (2 балл)

күн диван

- а) сыйфатлы исем сүзтемә
- ә) исемле исем сүзтемә**
- б) исемле сыйфат сүзтемә
- в) сыйфатлы сыйфат сүзтемә

9. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

Бүрегә кунакка барсаң, этеңне калдырма. (Мәкаль)

- а) тәмамлык
- ә) урын хәле
- б) максат хәле**
- в) сәбәп хәле

10. Иярчен жөмләнең төрән билгеләгез. (2 балл)

Юан булса да, ялгыз агачтан өй булмас. (Мәкаль)

- а) синтетик иярчен тәмамлык жөмлә
- ә) синтетик иярчен аергыч жөмлә
- б) синтетик иярчен шарт жөмлә
- в) синтетик иярчен кире жөмлә**

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (6 балл)

Тавышның сөйләмдәге төрлечә хәрәкәте интонация дип атала. Рус-европа телләрәннән кергән алынма сүзләрне шул телдәгечә язу график принцип була. Диалектология – диалектларны өйрәнә торган фән. Кушымчалар сүз ясагыч һәм форма ясагыч дигән ике төргә бүленәләр. Рәвеш гади, чагыштыру һәм артыклык дәрәжәсендә була ала. Ике яки берничә гади жөмләдән торган жөмлә кушма жөмлә дип атала.

III. Башыгызны эшләтегез.

Парлы сүзләрнең беренче компонентларын уйлап языгыз. (4 балл)

низам-тәртип

нәсел-нәсәп

нәсел-ыру

вәгазь-нәсихәт

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмләләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (10 балл)

Родина подобна огромному дереву. Но всякое дерево имеет корни. Корни питают дерево и связывают его с землёй. Корни – это то, чем мы жили вчера, год назад, сто, тысячу лет назад. Это наша история.

Человеку нужно знать свои корни. Тогда вода и воздух, которым мы дышим, будет целебен и вкусен. (В.Песков)

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

ТУГАН ЯК

Житәмени безнең туган якка:
Жәен – яңгыр, кышын кар исен
Күкрәгенә сулап, биек таудан
Ил киңлеген сөенеп карыйсың!
Бик күңелле тәңкә кар яуганда,
Кунып эри битләр очында...
Кулга тотсаң энже бөртекләрен,
Көмеш тамчы кала учында.

(Нур Гайсин)

2.1. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләрне күчереп языгыз, басымнарын билгеләгез. (3 балл) (житә’мени, кары’йсың) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. **Яуганда** сүзен ижекләргә таркатып языгыз, ижек калыпларын билгеләгез. (2 балл) (яу-ган-да ТСТ-ТСТ-ТС)

2.3. Шигырьдә кулланылган антоним сүзләрне парлап языгыз. (2 балл) (жәен – кышын, яңгыр – кар) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.4. Икенче дүртыюллыктагы ясалма сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл) (күңелле, тамчы) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.5. Икенче дүртыюллыктагы затланышсыз фигыльләрне күчереп языгыз. (2 балл) (яуганда, кунып) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.6. Бирелгән жөмлөгә синтаксик анализ ясагыз: баш кисәкләрнең астына сызыгыз, компонент чикләрен билгеләгез, схема сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. (4 балл)

(¹)Кулга тотсаң энже бөртекләрен,

(²)Көмеш тамчы кала учында.

(2 – баш жөмлө, 1 – синтетик иярчен шарт жөмлө, бәйләүче чара – -са) Бу – иярченле кушма жөмлө. (Схема сызылырга тиеш!)

3. «**Туган ягымның матурлыгы**» дигән темага 10-12 жөмлэдән торган инша языгыз. (15 балл)